

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De dertiger jaren, 1930-1935. Herinneringen en overdenkingen.

Jong, Fr.Edz. de

Citation

Jong, F. E. de. (1966). Boekbespreking van: De dertiger jaren, 1930-1935. Herinneringen en overdenkingen. *Acta Politica*, 2: 1966/1967(3), 248-250. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450379>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450379>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

tot uitbarsting gekomen. Het zij hier vermeld, niet om de inhoud ervan, maar om de woorden, waarmee de Kadet het beschrijft. Daarin steekt namelijk de sleutel tot dit boek, en dus tot de persoon van de man, die er zijn herinneringen in neerlegde:

'Sneevliet hield nu een donderspeech tegen mijn sectarische eigenschappen, mijn intellectuele hoogmoed, mijn verachting van de revolutionaire arbeiders, mijn belasting van zijn weldoordachte tactiek, die ik voor lafheid had uitgemaakt. — In de loop van mijn leven zou ik die donderspeech, in allerlei varianten en variaties, nog zéér vaak horen. Ze is natuurlijk ook volkomen juist: als men de waarden van zijn tegenstanders aanvaardt en hun maatstaven erkent. — Mijn structuur brengt nu eenmaal mee dat ik dat *niet* kan doen; en dat ik daarom ook nooit boos ben op de tegenstanders die zo tegen me tekeer gaan, maar dat hun betogen me ook niets doen' (p. 374).

Dat laatste is een geruststellende gedachte voor een rencensent.

Fr. de Jong Edz.

GROOT, P. de, *De dertiger jaren, 1930-1935*. Herinneringen en overdenkingen. Amsterdam (Pegasus), 1965. -222 p.

'Herinneringen en overdenkingen' — zo luidt de ondertitel van het boekje van Paul de Groot, de huidige aanvoerder der Nederlandse communistische partij. Het is een mooie ondertitel: ze maakt de lezer meteen los van het denkbeeld, dat het hier om alleen maar mémoires gaat. Hij is gewaarschuwd en weet, dat hij niet om de geschiedenis van de communistische partij te leren kennen naar dit boek zal moeten grijpen. Des te meer zal hem het beeld boeien, dat van die partijen in de herinneringen van de schrijver naar voren komt — en dankzij de daaraan toegevoegde 'overdenkingen' — het beeld dat de schr. van zichzelf heeft — of geeft. En langs een omweg komt hij dan toch bij de geschiedenis van de CHP (later CPN) terecht, want het is minstens zo belangrijk te ervaren hoe een bepaalde groep mensen over de feiten denkt, als te weten hoe die feiten 'eigenlijk' waren. In het kort: uit dit boek valt een stuk geestelijke structuur van de schr. af te lezen in de wijze waarop hij de gebeurtenissen releveert — en daar hij een man van gezag heet te zijn, steekt daar dan ook meteen een aardig stukje denkwereld van zijn aanhang in.

Laten we eens beginnen met de weergave van een speciaal historisch feit en wel een feit dat iedereen kan toetsen, die iets afweet van de historie van de jaren dertig. Dat is natuurlijk het meest ominieuze feit: de 'Machtergreifung'. Nu zijn daar vele boeken aan gewijd en vele meningen over verkondigd. Het gaat mij thans niet om de discussie daarover — maar om de verkorte weergave der gebeurtenissen, die zo langzamerhand zo gedétailéerd bediscussieerd zijn, dat men het zich niet meer permitteren kan zonder nuance in de stem zijn samenvatting te geven. Welnu, zie hier de samenvatting, zoals die kennelijk opgeld doet bij de schrijver en de zijnen:

In 1933 beschikte hij (Hitler) reeds over een groot leger van gehuurde 'stormtroepen', waarmee hij een gewapende terreur tegen de partijen van de arbeiders en andere democratische kringen ontketende en zo de bevolking in paniek bracht. — Van die paniek maakte de Hitler-partij gebruik om de macht te veroveren zonder formeel de wetten te overtreden. — Hitler dwong zijn formele benoeming tot Rijkskanselier door staatspresident Hindenburg af. — De massavervolgving van de communisten geschiedde formeel op grond van een beschuldiging van 'brandstichting in de Rijksdag' en het proces hierover werd formeel door het oude justitie-apparaat gevoerd tegen de fractievoorzitter van de K.P.D. in de Rijksdag, Torgler, en tegen Dimitroff, van wie men wist dat

hij bestuurder van de Communistische Internationale was'. (p. 114/115).

Ik heb in het bovenstaande de alinea's weggelaten en door streepjes vervangen. Men vergewisse zich in gedachten van de stilistische uitwerking van de één zin en één feit per alinea stijl: dat hoort wel bij het versimpelde beeld, dat uit deze weergave oprijst. Een beeld, waarbij het niet duidelijk is waarom Hitler 'reeds' in 1933 over stormtroepen beschikte — maar misschien is bedoeld: 1923? Wat betekent het, dat die troepen 'gehuurd' waren? Ik heb zo'n idee, dat er een minachtende reminiscentie aan 'huursoldaten' achter steekt — maar heus, ook zonder deze ongenueanceerde mededeling was de S.A. al erg genoeg. Vervolgens is het niet helemaal duidelijk hoe men van paniek gebruik moet maken om macht te veroveren. Mij schemert wel iets, maar meer dan schemeren is het niet. Maar de tekst vraagt om verdere analyse. De wetten werden 'formeel' niet overschreden, H. dwong een 'formele' benoeming tot kanselier af, en het geding werd 'formeel' gevoerd tegen... Het eerste geval van deze formaliteiten is duidelijk en inderdaad op de hoogte van het tegenwoordige algemene oordeel: wel terreur, geen wetsovertreding. Het tweede geval, dat van de benoeming, ligt moeilijker. Eerder meldt de schrijver dat hijzelf op een vakverenigingscongres in Moskou tot secretaris werd benoemd, maar daar niets meer van vernam — het was, zo zegt hij: een formaliteit. Zou Hitler er heus na 1933 ook niets van gemerkt hebben dat hij Rijkskanselier was? En ten derde: het proces. Dat staat ook wel bekend als proces Van der Lubbe. Nu kan men betogen, dat dat een pure formaliteit was, en dat achter deze ongelukkige figuur het politieke gerecht zich tegen de communistenleiders richtte. Maar waarom moet dat hier juist andersom gezegd worden? En van der Lubbe verzwegen?

U noemt dit een al te formele kritiek? Zij is, helaas, slechts symptomatisch voor de al te gemakkelijk partijdige wijze waarop woorden en begrippen gehanteerd worden. Zij is in het bovengenoemde geval apart, maar in principe is ze niet anders, wanneer het b.v. gaat om de mededeling, dat in Frankrijk door reformistische scheurmakers gedwongen de Confédération Générale du Travail Unifiée door de communisten wordt opgericht. Deze C.G.T.U. is namelijk ontstaan naast en uit het oude C.G.T. Zoals de naam 'Unifiée' al aangeeft voor degenen die deze speciale taal beheersen, heeft hier een afscheiding plaats gevonden, die aan de oude eenheid afbreuk deed. Het betoog is natuurlijk duidelijk: de communisten waren door de leiding gedwongen uit te treden — die leiding moet dus als scheurmakerig te boek staan. (p. 81).

Ook over de betekenis van het begrip 'iets doen' moet de lezer ingelicht zijn voor hij zich aan de lectuur zet. Het is crisis in Nederland. De SDAP en het NVV 'doen niets', op enkele interpellaties na; hoogstens vragen zij om betere regeling van de werklozensteun en als ze eindelijk in 1935 met het Plan van de Arbeid komen, doen ze nog niets anders dan een wat verbeterde werkverschaffing voorstaan. Nu kan men over de effectiviteit van de Keynesiaans geïnspireerde en op Mannheim gebaseerde economische planningsgedachten twisten — dat ze méér beogen, dan werkverschaffing was echter zelfs destijds voor de CPN zo duidelijk, dat ze korte tijd later met een eigen dergelijk plan voor de dag kwam. Maar dat meldt de schr. niet. Wel, dat de CPN iets dééd: nl. stakingen organiseren. Zo zou men de val van het kapitalisme helpen verhaasten. Ook over de effectiviteit van deze maatregelen wil ik hier niet twisten, maar men dient te weten, dat in dit boek het eigen doen altijd écht 'doen' is, dat van anderen niet.

Vermoedelijk schuilt in dit geheimzinnig onderscheid van eigen en ander ook de kennis omtrent de 'objectieve en de subjectieve factoren' die de geschiedenis beheersen. Enige malen doemen ze achter de regels van Paul de Groot op. En, het moet gezegd worden: het stáát heel geleerd — het is het misschien

ook wel, voor wie aan die speciale objectiviteit gelooft, die 'wetenschap' heet. En het is die wetenschap, die immer als leidraad dienen moet, zegt de schr.: 'Later zou ik leren, dat verwording in de arbeidersbeweging voornamelijk dáár voorkomt, waar zij (bedoeld is kennelijk niet de verwording, maar de arbeidersbeweging) geen wetenschappelijke grondslag heeft'.

Is het de moeite waard een boek, waaraan zo grote bezwaren kleven zo uitvoerig te bespreken? Alleen dan, dacht ik, wanneer men er toch iets voor de 'wetenschappen' der historie en der politica uit kan peuren. Welnu, ook dát is mogelijk, omdat men hier een geschiedenis van een in het buitenland niet onbelangrijke politieke stroming in zijn binnenlandse ontwikkeling ziet. Ik had willen schrijven: in zijn binnenlandse *kleinheid*. Maar dat zou aan de teneur van het boek nu juist onrecht doen. De Groot is er immers van overtuigd, dat sinds hij in de communistische beweging een rol ging spelen het met deze kleinheid uit was. Een stel twistende intellectuelen had tot in de crisistijd het partijtje geleid en gesplitst. Paul de Groot uit de vakbeweging (de fameuze ANDB van Henri Polak!) afkomstig, was er voorstander van arbeidersacties tot grondslag te maken van de partij-activiteit. Daarom heeft het sectarische zijn afkeuring en heeft hij kritiek op het 6e congres van de Komintern, waar het Duitse gevaar onderschat werd en de sociaal-democraten als ergste vijand werden aangemerkt. Dat de breedheid van deze visie wat afbreuk gedaan wordt omdat elders de sociaal-democraten toch weer de grote vijanden van de sovjet-staat worden genoemd en een arbeidersleider als Sneevliet een 'burgerlijk-revolutionair', doet aan het opmerkelijke van kritiek op het hoogste orgaan der toenmalige communistische wereld niets af.

De kringen van onze beschouwing worden nauwer getrokken en zo zien we tenslotte de activiteiten, de ontwikkelingen van Paul de Groot zelf. Verspreid door de overdenkingen staan de herinneringen. Ze zijn wel treffend en ook wel ironisch. De beschrijving van het vakbondcongres in Moskou in 1930, de daarmee gepaard gaande kennismaking met de Sowjet Unie, een grillige combinatie van vervallen Tsarenpracht, moeizame organisatie der armoede en wereldpolitiek heeft het verrassend naïeve van een oude reportage, de omzwervingen als diamantarbeider door België, Duitsland en Frankrijk en meer nog — en van nog vroeger — de enkele woorden, die de sfeer van de opstandig wordende Amsterdamse jodenjongen tekenen hebben iets direct, iets dat menselijk aansprekt. Maar waarschijnlijk valt dat alleen maar op, omdat de verdere aanduiding van de persoon van de schrijver verzinkt in zijn mededelingen over b.v. de koloniale politiek van de CPN en het 7e wereldcongres van de Komintern, waarvan Dimitroffs inauguratie van de volksfront-politiek het hoogtepunt vormde. Een dan ook door de schr. met veel prijzende woorden weergegeven speech.

Fr. de Jong Edz.

EDELMAN, Murray, en R. W. FLEMING, *The politics of wage-price decisions: a four-country analysis*. Urbana (University of Illinois Press), 1965. 331 p. \$ 6.75.

Het is ongetwijfeld een belangrijke gebeurtenis een politicologisch, vergelijkend onderzoek voor ons te hebben liggen over de na-oorlogse loonpolitiek van vier landen, Italië, West-Duitsland, Groot-Brittannië en Nederland. De onderzoekers kozen deze vier landen omdat zij een loonpolitiek spectrum vormen, liggende tussen minimale, indirecte en incidentele overheidsbemoeïing in Italië en vèrgaande overheidsbemoeïing in Nederland.

De plaats en de verantwoordelijkheid van de overheid, naast of boven die van de twee sociale partners in het proces van de loonvorming kringen dan ook

het volle licht. Het is daarom jammer dat de schrijvers niet veel dieper zijn ingegaan op de verschuivingen die in de boezem van de vier overheden hebben plaats gehad en de lezer dus in het onzekere blijft, welke invloed deze verschuivingen kunnen hebben gehad op de verschillende op elkaar volgende fasen van de loonpolitiek, o.m. in Nederland. Node missen we dan ook, met het oog op dit aspect, in het voor ons liggende boek een studie over het proces van loonvorming in Frankrijk, waar in 1958 een scherpe caesuur in het regeerstelsel is opgetreden. Was een studie van de Franse loonpolitiek in het boek opgenomen, dan zouden tevens de kleuren in het door de schrijvers gekozen spectrum duidelijker gescheiden zijn, door het scherpe onderscheid tussen de Franse 'economie concertée' en de geheel andere Duitse 'Soziale Marktwirtschaft' en de daarmee verband houdende processen van loonvorming. Tegenover de Bondsrepubliek hadden we liever Frankrijk gesteld gezien als het typische land van de plangedachte, in plaats van Italië, dat ons ook verschillen voorlegt met de problematiek in West-Duitsland, maar die toch veelal slechts nuanceverschillen zijn.

Duidelijk staat de schrijvers voor ogen het nauwe verband tussen loon- en prijspolitiek dat zij dan ook goed vasthouden. Doch dit kan niet worden gezegd van de eveneens zeer nauwe verbanden met de belastingpolitiek, de begrotingspolitiek, de monetaire politiek. Nu weten we wel dat dit nog onvoldoend onderzochte terreinen zijn, doch juist deze verbanden maken het loonvraagstuk veel ingewikkelder dan de lezer na kennisneming van het voor ons liggende boek geneigd zou kunnen zijn te denken. Wij vragen ons daarom af of de schrijvers ons niet een veel dieper inzicht in de loonproblematiek hadden gegeven als zij een andere methode hadden gevolgd. In plaats van ons te verhalen en te analyseren in grote lijnen, maar hier en daar ook zeer fijn gearceerd, hoe het alles in de afgelopen twintig jaar is gegaan, hadden zij ook een kritisch moment uit de loonontwikkeling kunnen kiezen, b.v. voor Nederland de overgang van de geleide naar de gedifferentieerde loonpolitiek en daarvan alle aspecten kunnen belichten, vooral ook de confessionele en de daarmee verband houdende verschillende opvattingen over wie de verantwoordelijkheid moet dragen voor de loonvorming. Van het maatschappelijk zo centraal staande loonconflict hadden we dan een vollediger beeld gekregen en het accent, dat nu vooral is komen te liggen op de economische tegenstelling tussen werkgevers en werknemers zou dan stellig ook zijn komen te liggen op de andere sociale tegenstellingen, waarin eveneens een stuk klassenstrijd voortleeft.

De schrijvers hebben hun onderzoek afgesloten in juli 1963. Zij hebben dus reeds kennis kunnen nemen van de teleurstellingen en de grenzen van de gedifferentieerde loonpolitiek in Nederland. Zij trachten daarna een blik in de toekomst te slaan. Was in 1945 de aanzet tot de toenmalige loonpolitiek het delen van de armoede, thans moeten we welvaart delen, hetgeen veel moeilijker is. Wordt het wederom sterke overheidscontrole of gaat het naar meer vrijheid? Wat wordt de invloed van de E.E.G.? Ook nu, drie jaar later, is er op deze vragen nog geen antwoord. Grote waardering verdienen de schrijvers in dit verband door de wijze waarop zij de lezer onder de indruk weten te brengen dat hij te doen heeft met een uiterst gecompliceerd loonexperiment, terwijl alom reeds wordt gesproken van de loonpolitiek, alsof we daarvan alles reeds in die mate kennen, dat een aanvaardbare keuze kan worden gemaakt.

Dit zijn slechts enkele grepen uit een zeer rijk boek. Het moet voor ieder die aan het loonvraagstuk werkt, onverschillig op welke plaats dit is, een verademing zijn op het gebied waarmede hij vertrouwd is, in andere landen zo veel bekends aan te treffen, maar ook zo veel nieuwe ontdekkingen te doen. Velen zullen de schrijvers dankbaar zijn voor hun arbeid.

J. A. J. de Vries